

Természeti erőforrás és környezetgazdálkodás 7.

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

Dr. Tenk , Antal

Természeti erőforrás és környezetgazdálkodás 7.: KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

Dr. Tenk , Antal

Lektor: Dr. Héjj , Botond

Ez a modul a TÁMOP - 4.1.2-08/1/A-2009-0027 „Tananyagfejlesztéssel a GEO-ért” projekt keretében készült. A projektet az Európai Unió és a Magyar Állam 44 706 488 Ft összegben támogatta.

v 1.0

Publication date 2010

Szerzői jog © 2010 Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar

Kivonat

Az előző modulokban bemutatott környezetgazdálkodási tevékenységekhez megfelelő eszköz és jól működő intézményrendszer szükséges. Ebben a modulban a környezettervezés és környezeti teljesítményértékelés mellett szó van a környezetmarketing funkciójáról és a környezeti-állapot méréséről.

Jelen szellemi terméket a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény védi. Egészének vagy részeinek másolása, felhasználás kizárólag a szerző írásos engedélyével lehetséges.

Tartalom

7. KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE	1
1. 7.1 Bevezetés	1
2. 7.2 Környezetállapot és hatásvizsgálat	1
3. 7.3 Környezettervezés	4
4. 7.4 Környezetértékelési eljárások	5
5. 7.5 Környezeti marketing	8
6. 7.6 Összefoglalás	11

---

7. fejezet - KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

1. 7.1 Bevezetés

Az 5. fejezetben leírtakból is látható, hogy a környezetgazdálkodásnak egyik, de nem egyedüli eleme a környezetvédelem. Azt is hangsúlyozni kell azonban, hogy a gazdasági (ökonómiai) és környezeti (ökológiai) követelmények összhangjának (harmóniájának) megteremtése csak akkor képzelhető el, ha a környezetvédelemben érvényesül a megelőző (preventív) jelleg. A tervszerű és okszerű környezethasznosítás–fejlesztés–kérelhárítás komplex tevékenységhez (cselekvéshez) a környezetben lejátszódó folyamatok ok-okozati összefüggéseinek alapos ismerete szükséges. Ennek feltételei:

- környezeti állapot mérésének fokozása és pontosítása;
- tervezéshez és cselekvéshez szükséges információs rendszer létrehozása;
- a környezettervezés és komplexitásának erősítése;
- a térségi (regionális) szemlélet erősítése;
- a gazdálkodásban a környezetorientált szempontok érvényesítése.

Ebben a modulban az érdeklődők betekintést nyerhetnek a környezetállapot vizsgálatának módszereibe és a környezetre gyakorolt különféle hatások következményeibe. Szó van a környezettervezési módszerekről, a környezetértékelési eljárásokról, valamint arról, hogy a környezeti marketing hogyan befolyásolja a vállalat környezetpolitikáját. A 7. modul a környezeti intézményrendszer bemutatásával zárul.

2. 7.2 Környezetállapot és hatásvizsgálat

Napjainkban egyre nagyobb igény jelentkezik a környezet állapotára és az azt befolyásoló hatások mértékére vonatkozó információk, adatok iránt. A környezeti adatok gyűjtése elsőrendű fontosságú a sikeres környezetvédelmi igazgatás szempontjából – ez teszi lehetővé, hogy megfelelő szakmai-politikai döntések születessenek és a szennyezés-csökkentési programok kellően megalapozottak legyenek, hogy az állam megfelelő beavatkozásokat tegyen és hatékonyan használja fel a rendelkezésre álló természeti erőforrásait. Az 1995. évi LIII. sz. Környezetvédelmi Törvény kimondja, hogy mindenkinek joga van a környezet állapotának, a környezetszennyezés mértékének, a környezeti tevékenységeknek, valamint a környezet emberi egészségre gyakorolt hatásainak megismerésére.

A környezet állapotának és használatának figyelemmel kísérése, igénybevételi és terhelési adatainak mérésére, gyűjtésére, feldolgozására és nyilvántartására a környezetvédelemért felelős államtitkár, a Környezetvédelmi Törvényben előírt állami feladatként, mérő-, észlelő-, ellenőrző (monitoring) hálózatot, Országos Környezetvédelmi Információs Rendszert létesít és működtet. A Törvény ugyanakkor a környezethasználót is kötelezi a környezetterhelés, a környezet igénybevételének mérésére, illetve számítással történő megállapítására, valamint az ezzel kapcsolatos adatszolgáltatásra a hatóságok fele. Az évek óta végzett rendszeres mérések adatait a környezetvédelemért felelős tárca folyamatosan gyűjti, értékeli és a szakmai honlapokon, valamint kiadványok formájában rendszeresen megjelenteti. A részletesebb adatok egyre szélesebb körben az illetékes minisztérium informatikai rendszereiben és a méréseket, adatgyűjtéseket végző szervezetek adatbázisaiban érthetők el.

A környezetre jelentős, illetve várhatóan jelentős mértékben hatást gyakorló tevékenység megkezdése előtt környezeti hatásvizsgálatot kell végezni. Az egyes – külön jogszabályban megjelölt – tevékenységek környezetet terhelő kibocsátásainak megelőzésére, a környezeti elemeket terhelő kibocsátások, valamint a

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

környezetre ható tényezők csökkentésére, illetőleg megszüntetésére irányuló, az elérhető legjobb technikán alapuló intézkedéseket az egységes környezethasználati engedélyezési eljárás során kell megállapítani. Azon tevékenységek esetén, amelyek hatásvizsgálat és egységes környezethasználati engedélyezési kötelezettség alá egyaránt tartoznak, csak az egységes környezethasználati engedélyt kell beszerezni. A tevékenység engedélyezéséről rendelkező felügyelőség a környezethasználó kérelmére induló előzetes vizsgálati eljárásban dönt arról, hogy a tervezett tevékenység környezeti hatásvizsgálati vagy egységes környezethasználati engedélyezési, illetve már hatósági eljárás hatálya alá tartozik-e, továbbá döntésében szükség szerint meghatározza az előzetes vizsgálati eljárást követően benyújtandó kérelem tartalmi követelményeit. Az előzetes vizsgálati, valamint a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárás részletes szabályait a 314/2005 (XII.25.) kormányrendelet szabályozza.

Az országhatáron várhatóan átterjedő, jelentős környezeti hatású létesítmények engedélyezéséről való döntés befolyásolásának alapvető nemzetközi környezetvédelmi jogi eszközei az országhatáron átterjedő környezeti hatások vizsgálatáról szóló ENSZ EGB egyezmény, az Espoo-i egyezmény, valamint az Európai Unió környezeti hatásvizsgálati irányelve és az integrált szennyezés megelőzéséről szóló irányelve. A szomszédos országok területén, de a magyar határ közelében tervezett beruházások esetében is ezeknek a jogi eszközöknek az alkalmazása ad elsősorban lehetőséget arra, hogy kialakíthassa, majd álláspontját a döntéshozókkal megvitathassa. A beruházás engedélyezéséről rendelkező külföldi hatóságoknak az Espoo-i egyezmény szerinti eljárás során mérlegelniük kell a magyar lakosság véleményét és a magyar hatóságok álláspontját, azonban ez az eljárás nem jelent vétőjogot Magyarország számára.

Az összefüggések csak pontos mérésekkel állapíthatók meg, amelyek minden további tervezéshez, fejlesztéshez adatokat szolgáltatnak. Ahhoz, hogy döntéseink káros következményeit elkerüljük, pontos, számszerű adatokkal kell rendelkezniünk minden térség

- geológiai viszonyairól, talajának jellemzőiről,
- a felszíni és felszín alatti vizek állapotáról, mozgásáról,
- a légszereletről, klimatikus viszonyairól,
- flórájának és faunájának összetételéről, változásáról, valamint
- a terület használatának a módjáról, a használat jellemzőiről,
- az épített környezet állapotáról.¹

Hasonlóképpen pontos információkkal kell rendelkezniük az egyes tevékenységek, illetve termékek környezeti hatásáról, a természeti elemekben való terjedésének módjáról stb. Mindaddig, amíg környezetünkről és tevékenységünknek a környezetre gyakorolt hatásáról nem rendelkezünk pontos adatokkal, addig a színvonalas környezetgazdálkodás sem valósítható meg. Ennek jelentőségét jól tükrözi az, hogy akkor tudtunk szakszerű műtrágyázást végezni, amikor a talajvizsgálatokat háromévenként elvégezték, és a szükséges műtrágyaadagokat a talajok tápanyagtartalmának ismeretében határozták meg. Az elmúlt időszakban a fejlesztések következtében fellépő káros hatások világszerte és hazánkban is többnyire az ok és okozati összefüggések hiányos ismeretének következményei. A természeti elemek tulajdonságának rögzítése mellett, a nagy szennyezőkre telepített mérőállomások, a szennyezések transzmissziója miatt az ország különböző részeire tervszerűen telepített és nemzetközi mérőhálózatba (monitoring rendszer) bekapcsolt mérőállomások rendszere teremti meg a szükséges adatbázis kialakításának feltételeit. A fejlesztéshez szükséges adatbázis és a természeti elemek állapotváltozását folyamatos figyelemmel kísérő mérőhálózat tudatos fejlesztéssel is csak hosszabb idő alatt teremthető meg. További nehézséget jelent, hogy az egyes természeti elemekre, élő szervezetekre a káros környezeti hatások (pl. kb. százezer vegyi anyag van fogalomban) nem külön-külön, hanem együttesen hatnak. A hatások összegződhetnek, sőt szinergista (egymást erősítő) módon érvényesülhetnek és súlyos károsodást okozhatnak még akkor is, ha külön-külön a veszélyességi küszöbértéket nem érik el. Ez még korszerű mérési technika mellett is fokozott óvatosságra int bennünket.

Az ismeretek bővülésével, a környezeti ártalmak jobb megismerésével a mérési technika újabb és újabb területekre terjed ki, és ez a mérési technika állandó tökéletesítését követeli meg. Szinte egy állandó verseny alakul ki az újabb és újabb típusú károsítások és a károk felderítésének módjai között. A tapasztalatok szerint a folyamatos mérő- és ellenőrző rendszerek (on-line rendszer) kiépítése nemcsak a környezet állapotára vonatkozó pontos adatok révén nyújt segítséget a feladatok meghatározásához, de közvetlenül is hozzájárul a

---

¹[3] Buday-Sántha, A.: Környezetgazdálkodás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006.

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS
ESZKÖZ- ÉS
INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

szennyezés mérsékléséhez azért, hogy fokozza a termelők felelősségérzetét („elriasztó hatású”), kizárja az ismeretlen szennyező fogalmát.

A „Mennyibe kerül a környezethasználat és –károsítás?” kérdés megválaszolása a természeti környezet értékének a meghatározását követeli meg, ami a hagyományos közgazdasági értékelés alapján nem mindig lehetséges a természeti termelési tényezők sajátosságai miatt. A természeti környezet értékének minél pontosabb számbavétele az alábbi eszközök meglétét feltételezi:

- A környezeti információs rendszert úgy kell kialakítani, hogy az megfelelő adatokat szolgáltatson a környezet állapotáról, a természeti környezet tűrőképességéről (asszimilációs kapacitásáról), annak terheltségéről, hogy a döntéshozók ezek ismeretében definiálhassák a fenntartható fejlődés mutatószámait.
- Kutatásokat kell végezni annak érdekében, hogy megállapítható legyen a természeti környezet tényleges értéke, amit figyelembe kell venni a nemzetgazdasági elszámolásokban.
- A költség-haszon elemzés szabványosított módszereit kell kidolgozni és alkalmazni minden olyan projektre és gazdaságpolitikai elképzelésre, amelynek környezeti következményei vannak. A közjavakra a tulajdonjogokat nem lehet szabatosan definiálni, nagyrészt azért, mert a közjavak, mint a levegő, víz, a halak, vadak, vándormadarak fogyasztása oszthatatlan, mert egy személy fogyasztása nem befolyásolja a többiek hozzáférést az adott jószághoz. Rábízható-e a magánszektorra, hogy olyan közjavakat, mint például a tiszta levegő vagy a biodiverzitás megfelelő mennyiségben megtermeljen?

A közgazdászok szerint alapvető gondot jelent, hogy nincs piac, ami mérhetné az árát az olyan környezeti javaknak és szolgáltatásoknak, mint a tiszta levegő, az erdők vadjai, a természetes táj stb. A természeti környezet értékének meghatározását tovább bonyolítja, hogy a környezetgazdaságtan megkülönbözteti az úgynevezett használati értéket az úgynevezett létezési értéktől. Összességében tehát a természeti környezet teljes gazdasági értékét a következő képlet adja:

Teljes gazdasági érték = a jelenlegi használati érték + a választási lehetőség értéke + önmagában való vagy belső érték.

Egy fejlesztés csak akkor célszerű, ha a fejlesztésből származó gazdasági haszon nagyobb, mint a fejlesztés ráfordításainak és a természeti környezet érintetlenül hagyásából származó haszonnak az összege.

Az értékelési módszerek között a legelterjedtebb a költség-haszon elemzés. A költség-haszon elemzés kérdése az, hogy meg kell-e valósítani a tervezett beruházásokat, és amennyiben a fejlesztési források korlátozottan állnak rendelkezésre, akkor melyiket válasszuk ezek közül a lehetséges beruházások közül? De miért foglalkozunk egyáltalán költség-haszon elemzéssel? Amennyiben valóban a társadalom jóléte érdekel bennünket, akkor a valós társadalmi hatás megítélésére értékelni kell a külső (externális) hatásokat, így a környezeti hatásokat is. A döntéshozatalnál végülis az érintett természeti környezet hasznosságát (értékét) kell összevetni az érintett természeti környezetbe beépíteni kívánt létesítmény hasznosságának és költségeinek (kárainak) különbségével.

A legtöbb erőforrás esetében a haszon mérése viszonylag egyszerű, hiszen az erőforrásoknak piaci ára van, s alkalmazni lehet a piaci kalkulációt. Komolyabb nehézséggel állunk szemben, ha nem piaci termékről van szó, amelynek nincs piaci ára. A természeti érték, kontra beruházás értékelési gyakorlatban komoly jelentősége van a rekreációs értékek számbavételének, a természeti, vagy esetenként az épített környezet értékelésének. A közgazdasági elemzés gyakorlatában a rekreációs hasznat az erőforrásnak a rekreációs keresletgörbéjéből lehetne megbecsülni, amennyiben azt ismernénk.

Igen nehéz azonban megállapítani, hogy milyen a természeti érték iránti valódi kereslet, ha például a látogatók az állami tulajdonban lévő rekreációs területek használatáért semmit, vagy csak névleges díjat fizetnek. Nincsenek piaci árak és így a valós kereslet nem derül ki. E probléma feloldására a szakértők az úgynevezett „utazási költség” módszert fejlesztették ki. Ez a becslési technika utazási költséget használ annak mérésére, hogy az emberek mennyit lennének hajlandók fizetni azért, hogy elmenjenek a vizsgált területre. Az ilyen típusú értékeléseknél az a kérdés, hogyan lehetne az időt felhasználni, ha azt nem kellene utazásra fordítani.

A rekreációs tőke értékelésénél nehézséget jelent (például a természet érték és az ipari beruházás összehasonlításakor), hogy előre kell jelezni azt is, hogy az alternatív felhasználásokból eredő haszon hogyan fog változni az idők során. A rekreációs tőkeérték a jövedelemcsökkenéssel leértékelődik. Ebből adódóan egy országban vagy egy régióban gazdasági depresszió és reáljövedelemszint-csökkenés esetén fennáll a veszélye, hogy a rekreációs tőkemegőrzés helyett a fejlesztést preferálják.

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

Tudjuk, hogy a környezetszennyező tevékenységek hatása összetett, tovaryűrűző. Hasonlóképpen igaz ez – többnyire ellenkező (pozitív) előjellel – a környezetvédelmi tevékenységekre is. A környezetvédelmi tevékenységekre is van elsődleges és másodlagos hatásuk. Gazdaságilag érzékelhető haszon az, aminek ésszerű módon monetáris értéket lehet adni. Nem érzékelhető haszon az, amelynek nem lehet monetáris értéket adni vagy azért, mert nincsenek adatok, vagy azért, mert azok nem elég megbízhatóak. Az, hogy a haszon gazdaságilag nem érzékelhető, még nem jelenti azt, hogy lényegtelen.

A haszonbecslés pontossága attól függ, hogy mennyire tudjuk megbecsülni a szennyezés különböző szintjeiből (dózisából) adódó károsodásokat, illetve azok elhárításának költségeit. A környezetszennyezés által okozott kár különböző formában jelentkezhet.

- Első, s talán a legnyilvánvalóbb az emberi egészségben okozott kár.
- A károk másik nagy csoportját adják az élő természetben okozott károk (például csökkenő biodiverzitás, védett fajok pusztulása stb.).
- A harmadik csoportba tartoznak a szennyezés következtében az épített környezetben keletkezett károk. (Sajátos csoportot képeznek a tájrombolások, melyek részben a természeti, részben az épített környezet részei.)

A kár nagyságának becsléséhez:

- meg kell határozni a károsodás során érintettek körét (emberek, intézmények, természeti értékek);
- meg kell becsülni a szennyező emissziók különböző dózisait és az érintett kategóriákban okozott kár közötti fizikai kapcsolatot, és annak intenzitását (nagyságát);
- meg kell becsülni az érintett felek (egyének, hatóságok) reakcióit a károkozás mérséklésére, a károk csökkentésére;
- gazdasági, pénzbeni értéket kell adni a fizikai, biológiai károknak.

A kárbecslés előzőekben felsorolt lépései közül környezetgazdaságtani szempontból a negyediknek említett lépés tűnik a legizgalmasabbnak. Ha a károkat „fizikailag” meghatároztuk, akkor a következő lépés az, hogy pénzbeni értéket kell adni. Nem nehéz belátni, hogy ez is bonyolult vállalkozás. A közgazdászok számos különböző megközelítési módot alkalmaznak arra, hogy monetáris értéket adjanak a fizikai károk csökkentésének. Az első módszer a fizetési hajlandóság megközelítés. Ennek lényege olyan felméréseken alapul, melyeknek célja az, hogy megállapítsák, hány válaszadó lenne hajlandó fizetni és mennyit a környezet megóvásáért, az emberek által a környezetnek okozott károk csökkentéséért, vagy a környezeti kockázat különböző típusainak csökkentéséért.

Az értékelés sajátos módszere, amikor azokból a piacokból kell következtetni a környezeti értékre, ahol az értékek közvetlenül, de ezen belül a környezeti értékek csak rejtve figyelhetők meg. Általában az ingatlan-, lakás- és a munkaerőpiacot szokták felhozni példának. A lakáspiac-tanulmányok, más elnevezéssel tulajdonérték-tanulmányok abból a feltételezésből indulnak ki, hogy a vásárló fizetési hajlandósága arra, hogy megvásárolja az adott tulajdont, számításba veszi a helyi környezet minőségét is. A munkaerőpiac esetén az a feltételezés, hogy a nagyobb környezeti kockázatoknak (például potenciálisan veszélyes anyagnak) kitett munkásokat kompenzálni kell azért, hogy elfogadják ezeket a kockázatokat. Általában a statisztikai tanulmányok megerősítik a két megközelítés mögötti alapfeltételezést. A tulajdonértékek és a bérek egyaránt tükrözik a szennyezés meglétét csakúgy, mint a káros környezeti hatások, kockázatok más formáit.

3. 7.3 Környezettervezés

Egy terület fejlesztésének alapvető célja, hogy az a természet erőforrásainak, közgazdasági adottságainak megfelelően maximális mértékben járuljon hozzá az adott térségben élők életkörülményeinek javításához és ezen keresztül a nemzetgazdaság fejlődéséhez. Mivel minden területnek, tájörzetnek eltérőek a természeti (talaj minősége, élővizek vízhozama, klímája stb.) és kulturális értékei, ökológiai asszimiláló képességének a határai, gazdaságföldrajzi adottságai, ezért a környezeti elemekkel, mint korlátozó tényezőkkel ésszerűen gazdálkodva kell megfogalmazni a területfejlesztési feladatokat. A döntés során mindig figyelembe kell venni a természeti források és készletek társadalmilag leghatékonyabb felhasználási lehetőségeit. Ez mindenekelőtt vonatkozik a termőtalajra, a vízkészletre, de vonatkozik a környezet immisziós terhelhetőségi szintjére is, azaz arra a

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS
ESZKÖZ- ÉS
INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

szennyezőanyag-mennyiségre, amelyet a környezet károsodás nélkül még asszimilálni képes. Mindenekelőtt biztosítani kell a kiemelkedően jó termőhelyek és természeti kincset jelentő természeti képződmények védelmét. A környezeti és ezáltal a gazdasági potenciál kihasználása érdekében olyan tervezésre van szükség, amely a termelés ágazati érdekeit, a településfejlesztés célkitűzéseit és a területi lehetőségek célszerű összhangját meg tudja teremteni, és amely a termelés egész szerkezetét, az egyes termelő-berendezéseknek a térség szempontjából optimális méretét, a fő- és mellékterméken alapuló kapcsolati rendszerét is át tudja fogni.

Ahhoz, hogy a település-, a termelés- és a környezetfejlesztés merev határait feloldjuk, és ezeket az egyébként egymáshoz kapcsolódó területeket egy egységes fejlesztési koncepcióban integráljuk, tervezési rendszerünk továbbfejlesztésére van szükség. A nemzetgazdasági tervek részeként megvalósuló területi terveknek fő jellemzője a komplexitás, amely feloldva a területi és ágazati érdekek ellentmondásait, a társadalmi célok megvalósításának leghatékonyabb módját biztosítja, mert kizárja a veszteségeket.

A komplex szemléletű területi tervezés előnyei a következőkben foglalhatók össze:

- A teljes munkamegosztás és szervezett regionális együttműködés javítja a gazdasági kapacitások kihasználását, és elősegíti a gazdasági fejlődést.
- A környezeti egyensúly biztosítása elkerülhetővé teszi a környezeti károk utólagos helyreállításával járó jelentős kiadásokat.
- Biztosítja a természeti erőforrások maximális hasznosítását és védelmét, így:
  - az elsőrendű termőtalajok védelmét,
  - a vízkészlet racionális hasznosítását,
  - a terület immissziós kapacitásának kihasználását,
  - biztosítja az értékes természeti formák megőrzését.

Napjainkban a tervezés ismét prioritást kapott. Országra, régiókra, megyékre, településekre, sőt vállalatokra környezetvédelmi, természetvédelmi, hulladékgazdálkodási tervek készülnek és ezzel egyidejűleg alkotják meg a környezetvédelmi szempontokat is tartalmazó területi terveket. Kiemelt feladatot jelent ezeknek a terveknek az összehangolása, a tervezésben az egységes szempontrendszer érvényesítése, ami alapját képezheti a – környezettervezés céljaként is megfogalmazott – fenntartható fejlődés megvalósulásának.

A korszerű környezetpolitika előrelátó, célorientált és integrált megközelítést, a különböző területi szintek és az ágazatok között egyeztetett tervezést, programkészítést és megvalósítást igényel. E szerteágazó feladat megoldásához nélkülözhetetlen a tervezés és végrehajtás intézményi háttérének kialakítása a megfelelő intézmények és monitoring rendszerek felállításával, illetve létrehozásával. A környezetpolitika megvalósíthatósága és a környezeti értékek megőrzése függ más fejlesztési törekvésekben meghatározott elképzelésektől is, ezért a környezetpolitika meghatározott céljait össze kell hangolni és be kell építeni a tervezési dokumentumokba és azok megvalósítási mechanizmusába.

A programozás, azaz a végrehajtás szervezésének alapvető feladata a középtávú elképzelések gyakorlati megvalósításának menedzselése, a középtávú elképzelések (célok és programok) éves feladatainak meghatározása, azaz az ütemezés. Meg kell határozni az adott évre vonatkozó konkrét beavatkozásokat, az azok finanszírozásáért felelős intézményt, valamint a finanszírozás forrását.

Az éves végrehajtási tervek megvalósításába, illetve annak koordinálásába a minisztériumok dekoncentrált szerveit, valamint a regionális fejlesztési tanácsokat célszerű bevonni.

A fenti szervezeti forma, illetve működés előnye, hogy anélkül segíti elő a több szerv, intézmény együttműködését igénylő feladatok horizontális tervezését és finanszírozását, hogy lényeges intézményi fejlesztéseket kellene alkalmazni. Összhangot teremt az egyes intézmények által megvalósítandó feladatok között, megjelölve a finanszírozási terheket is. A világosan kitűzött, számszerűsített célok és feladatok a törvényi előírásoknak (1995. évi LIII. tv.) megfelelő módon az éves központi költségvetésben egyértelműen megjeleníthetők.

4. 7.4 Környezetértékelési eljárások

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

A környezet állapotát meghatározó tényezők között fontos szerepet játszik a termékeket és szolgáltatásokat előállító vállalati szféra. Tevékenységük során az agrárium vállalatai számos ponton befolyásolják a környezet állapotát. Ezen tényezőket két csoportra bonthatjuk: az erőforrások felhasználásának a területére (inputok), valamint a környezetet károsító kibocsátásokra (outputok).

Környezetközpontú irányítási rendszerek (KIR) tekintetében az eredmények mérhetők a szervezet környezeti politikájával – környezeti céljaival – környezeti előirányzataival a környezeti teljesítmény egyéb követelményeivel való összehasonlítás útján. A termékekhez, illetve szolgáltatásokhoz kapcsolódó összes környezeti hatás figyelembe vételére törekszik az életciklus-elemzés módszere (Life Cycle Analysis = LCA), mely kísérletet tesz a termékek és szolgáltatások környezeti hatásainak a számszerűsítésére a teljes életciklus során. A hazai és nemzetközi gyakorlatban egyaránt egyre jobban terjed az ún. környezeti indikátorok vagy mutatószámok alkalmazása, melyek a szervezetek környezeti teljesítményét hivatottak bemutatni. Ezt a folyamatot segítik elő bizonyos nemzetközi szabványok, kezdeményezések (pl. a környezeti irányítási rendszerekre, illetve általában a vállalati környezeti menedzsmentre vonatkozó ISO 14 000-es szabványsorozat vagy a környezeti jelentések tartalmára, felépítésére vonatkozó ajánlásokat megfogalmazó Global Reporting Initiative (GRI – a folyamatos fejlesztés teljesülését a környezeti teljesítmény javulásával lehet igazolni).

A szabványosítás a környezetközpontú irányítási rendszerek egyik fontos eszköze. A Brit Szabványintézet 1990-ben kezdte el a környezeti menedzsment rendszerre vonatkozó szabvány kifejlesztését, amit BS 7750 számmal először 1992-ben tettek közzé. A jelenleg is érvényes változatot 1994-ben adták ki. Ez a brit szabvány vált alapjává a környezeti menedzsment rendszerek kifejlesztésének. Az Európai Unió 1836/93 számú rendelete, az EMAS (Environmental Management and Audit Scheme = Környezeti Menedzsment és Audit Terv) a BS 7750 szabvány alapján készült el. Az EMAS-t 1993. június 13-án hirdették ki és 1995 áprilisában lépett hatályba, 2001 áprilisában módosították. Csak az ipari tevékenységet folytató vállalkozásokra vonatkozott, és azoknál is csak a vállalkozás egy telephelyen működő részére.

Az 1946-ban az egységesített világszabványok megalkotására hozták létre a Nemzetközi Szabványosítási Szervezetet (ISO = International Organization for Standardization). 1993-ban kezdte el az ISO 14 000 szabványsorozat kidolgozását, melyből a 14 001-es szabványt 1996-ban el is fogadtak, majd 2005-ben módosították. Az ISO 14 001-es szabvány tanúsítása azt jelenti, hogy a vállalat (önkéntes módon) megfelelő környezeti menedzsment rendszert működtet, környezeti teljesítményét ellenőrzi, értékeli és vállalja a folyamatos fejlesztést.

A szabványosítás előfeltétele a felső vezetőség elkötelezettsége és az, hogy az adott vállalat rendelkezzen megfelelő erőforrásokkal. A szabványosítás folyamata a KIR alapelvei alapján történik, amelyek a következők:

1. Elkötelezettség és politika: a szervezet határozza meg környezeti politikáját és biztosítsa elkötelezettségét a KIR-je iránt.
2. Tervezés: a szervezet készítsen tervet környezeti politikájának végrehajtásához.
3. Bevezetés és működés: a rendszer hatékony bevezetésének érdekében a szervezet fejlessze ki azokat a képességeket és támogató mechanizmusokat, amelyek a környezeti politika teljesítéséhez, a célok és az előirányzatok eléréséhez szükségesek.
4. Mérés és értékelés: a szervezet mérje, kísérje figyelemmel és értékelje ki a környezeti teljesítményt.
5. Átvizsgálás és javítás: a szervezet vizsgálja át és folyamatosan javítsa környezetközpontú irányítási rendszerét abból a célból, hogy általános környezeti eredményei javuljanak.

A KIR az ISO 14 001 szabvány megfogalmazásában: „A teljes (vállalat) irányítási rendszerének az a része, amely magában foglalja a környezeti politika kialakításához, bevezetéséhez, véghezviteléhez, átvizsgálásához és fenntartásához szükséges szervezeti felépítést, tervezési tevékenységéhez pedig felelősséget, gyakorlatot, eljárásokat, folyamatokat és erőforrásokat.” A szabvány főbb elemei: környezeti politika, tervezés, megvalósítás és működtetés, ellenőrzés és javító lépések, vezetői áttekintés. A KIR-t működtető vállalatok elkötelezték magukat a környezeti menedzsment rendszer és környezeti teljesítményük folyamatos fejlesztése mellett, mely az ún. PDCA cikluson (Plan: tervezd – Do: csináld – Check: ellenőrizd – Act: cselekedj) alapul, melyben az egyes elemek körkörösen, felfelé ívelő spirálban, folyamatosan emelkedő trendben követik egymást. A (környezettudatos) folyamatos fejlesztés a környezeti teljesítmények javítását indukálja. A fejlesztéseket részben

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

indikátorokra alapozott mutatószámokra, részben pedig egyéb tényezőkre (pl. vezetői döntés, K+F tevékenység, jogszabályok) alapozzák.

Az adatokból képzett mutatókat indikátoroknak nevezzük, mert indikálnak (jeleznek) egy adott állapotot, tulajdonságot és lehetővé teszik az adat értelmezését és összehasonlítását. Az indikátorokat csoportosíthatjuk képzési módjuk, valamint a kapott információ jellege szerint is. Az első csoportba tartoznak az alábbiak:

- A közvetlen indikátorok a rendelkezésre álló adatokból képzett egyszerű mutatók, pl. az ariditási index, a népesség vándorlási különbözete, a területhasználat százalékaránya.
- A közvetett indikátorok valamely jellemző adottság révén adnak információt egy terület vagy környezeti elem állapotáról, pl. a bioindikátorok, az egyes növényfajok (ecetfa, kanadai aranyvessző) terjedése, valamely vízfolyásban bizonyos halfajok jelenléte vagy eltűnése.
- Az aggregált indikátorok az értékelés szempontjából releváns részindikátorokból képezhetők, pl.: az élőhely természetességei foka, amely több tényező függvénye, továbbá az ökológiai lábnyom, amely egy adott népességcsoport által a létezéshez felhasznált, különböző funkciójú térségek – mezőgazdasági, erdő, energiatermelési, lakóterület – összessége.

Az indikátor által kapott információ jellege alapján a következő főbb csoportokat határozhatjuk meg:

- A környezetállapot és állapotváltozást jelző indikátorok pl.: veszélyben lévő növény és állatfajok populációjának a változása, bizonyos csökkenést jelző fajok elterjedése, egyes szennyezésre érzékeny fajok eltűnése, az erdők egészségi állapotának mutatói, a felszínborítási arányok és azok átalakulása, a természetközeli élőhelyek arányának változása stb.
- A környezetterhelő hatás tényeit, a stresszorokat bemutató indikátorok, pl. a kibocsátásokat és azok változását mutató információk a keletkezett hulladékok mennyiségében és összetételében stb.
- A terhelést, kiváltó okokat mutató indikátorok, az emberi tevékenység jellemzői pl. a gazdaság ágazatairól és a termelékenység volumenéről tájékoztató mutatók, a felhasznált energiamennyiség és –féleség, az idegenforgalom, a mozgósítás mutatói.
- A válaszindikátorok azt mutatják meg, hogy némely környezetállapotra vagy változást okozó hatásokra hogyan reagálnak az emberek, például milyen intézkedések születnek a kibocsátás és a környezetterhelések minimalizálására vagy egy-egy környezetkárosodás milyen folyamatokat indít el.
- A teljesítményindikátorok jelzik, hogy egyes intézkedések mennyire eredményesek, tehát a válaszok hatásfokát hivatottak feltárni, például egy élőhely helyreállításának a sikerességét mérhetjük a visszatelepülő itt honos állat- és növényfajok számával, illetve a korábban ott élőkhöz viszonyított százalékos arányával.
- A fenntarthatósági indikátorok arra a kérdésre hivatottak feleletet adni, hogy mennyiben összeférhető a társadalmi-gazdasági fejlődés fenntarthatósága a természetierőforrás-használattal.

Életciklus-elemzés (Life Cycle Assessment – LCA)

A környezeti menedzsment egyik egyre több területen alkalmazott eszköze az életciklus-elemzés (LCA), illetve a hasonló eljárást jelentő ökológiai mérleg (német elnevezése: Die Ökobilanz), amelyek során megpróbáljuk számszerűsíteni, de legalábbis megbecsülni, hogy egy termék előállításánál, annak elosztásán, felhasználásán át a hulladékként való lerakásáig milyen környezeti terhekkel jár, beleértve az energiakiadásokat is.

Az MSZ EN ISO 14 040:1998 szabvány megfogalmazásában az életciklus: „Egy termék hatásrendszerének egymás után következő, egymáshoz kapcsolódó szakaszai, a nyersanyag beszerzésétől vagy a természeti erőforrás keletkezésétől az újrahasznosításig vagy az ártalmatlanításig”. Folyamat, illetve szolgáltatás esetén az anyag- és energiafelhasználásnak, illetve magának a folyamatnak a környezeti hatásait vizsgálják. Az életciklus-elemzés célja, hogy számszerűsített információt nyújtson a környezetkímélő termék tervezéséhez, fejlesztéséhez, címkézéséhez, összehasonlító elemzésekhez vagy vásárlási döntéshez. Az életút egyes lépcsőfokai a következők: nyersanyag-előállítás; feldolgozás, gyártás; felhasználás; újrahasznosítás, karbantartás; visszaforgatás, hulladékkezelés. Az életciklus-elemzés során meghatározzuk a vizsgálati célt és annak határait. Következőekben leírt készítünk az emissziókról, majd ezeket CO₂-ra konvertáljuk. Végül

becsüljük ezek hatását a vizsgálati célnak megfelelően. A becslés eredményét felhasználhatjuk a környezeti teljesítmény csökkentésére az alkalmazott tartástechnológia módosításával.²

5. 7.5 Környezeti marketing

Marketing alatt azoknak az eszközöknek és intézkedéseknek az összességét értjük, amelyek a vállalkozás céljainak megalapozását, elsősorban a vállalat termékeinek forgalmazását elősegítik.

A modern gazdaságban a marketingnek meghatározó szerepe van a vállalati menedzsment eszköztárában, hiszen a vállalati külső kapcsolatrendszer legérzékenyebb pontjára, a fogyasztókkal való kommunikációra irányul. A marketingstratégia azokat a hosszabb távú, átfogó elveket és döntéseket tartalmazza, amelyekre alapozva a vállalat – fogyasztói kapcsolataiban – tartós piaci sikereket érhet el. A marketingstratégia által figyelembe vett fő vállalati tevékenységi területeket és a hozzájuk rendelhető eszközök kombinációját nevezzük „marketing-mix”-nek. A hagyományos vállalati „marketing-mix” négy fő területet fed le: termékpolitika, árpolitika, elosztáspolitikai és kommunikációs politika. A vállalati gazdálkodásnak ezek azok a fő területei, amelyeken keresztül a vállalat közvetlenül képes eljuttatni információt a fogyasztókhoz. Senki nem vonja kétségbe, hogy egy termék minősége (anyag összetétele), ára, csomagolása, forgalomba hozatalának körülményei sok mindent elárulnak gyártójának, forgalmazójának szándékairól is. A 80-as évek közepe óta a marketing fentiekben említett célrendszerét (forgalomnövelés) sok kritika érte, jelentős hatást tulajdonítottak a marketingnek a környezeti problémák fokozódásában, mivel

- a marketing hozzájárulhat ahhoz, hogy az emberek a fogyasztáson keresztül is demonstrálják társadalmi rangjukat (presztizsfogyasztás),
- a marketing által kiváltott forgalomnövekedés erőforráspazarlással és növekvő hulladékképződéssel járhat együtt, valamint pótlólagos károsanyag-emissziókhöz vezethet.

Az emberek ökológiai érzékenységének, tudatosságának növekedésével párhuzamosan vásárlói döntéseiknél egyre nagyobb szerepet kapnak a környezeti megfontolások. A „környezetbarát” jelző napjaink egyik legfontosabb marketingeszkövévé vált, a környezeti marketing pedig a vállalati-üzleti élet új területe lett. A „zöld-marketing” a vállalatok hagyományos piacentrikus gondolkodásmódját új ismérvekkel – a környezeti kérdésekkel, a környezetcentrikussággal – egészíti ki. A környezeti (öko) marketing a piacorientált vállalkozás keretei között igyekszik biztosítani az ökológiai és ökonómiai érdekek harmonizációját. A környezeti marketingstratégia kidolgozásánál és megvalósításánál nem hagyható azonban figyelmen kívül az, hogy bár a fogyasztói döntésekben a környezetvédelmi szempontok növekvő fontosságúak, csupán környezeti jellemzők hangsúlyozásával ma sem lehet eladni egy terméket. Olyan lényeges kritériumok hiányában, mint például a jó minőség, a megfizethető ár, a stabil csomagolás, még a környezetbarát termékek is piaci kudarcra vannak ítélve.

A zöld marketing tárgya szerint lehet: (1) Egydimenziós termékközpontú: egy termék felhasználás közbeni, vagy használat utáni előnyös környezeti hatásaira koncentrálnak (CFC-t nem tartalmazó aerosol, katalizátoros autók stb.). (2) Többdimenziós termékközpontú: olyan komplex megközelítés, mely a terméket a környezeti tényezők szem előtt tartásával figyelemmel kíséri teljes életútja alatt, nemcsak egy-egy fázist emel ki. (3) Image-orientált: manapság a szűklátókörű termékcentrikusságnál lényegesen fontosabb a vállalkozás egészéről kialakított kép. Az élenjáró cégek politikáját a felelős vállalati koncepció jellemzi, melyet az imageközpontú zöld marketingstratégiák ültetnek át a gyakorlatba.

A vállalatok a környezetvédelem kihívásaira, a környezet (jogi előírások, fogyasztói elvárások) ilyen irányú igényeire alapvetően négy különböző stratégiai irány követésével reagálhatnak:

- A passzív stratégiát választó vállalatok gyakorlatilag érzéketlenek a változó követelményrendszer iránt. Ennek a vállalati stratégiának a választása maximum a rövidtávú jövő szempontjából indokolható.
- A környezetvédelemmel kapcsolatos passzivitás nagy valószínűséggel már középtávon olyan problémákat okozhat a vállalatnak, amiket a jelentkezéskor már vagy nagy többletfordítással, vagy egyáltalán nem tud megoldani.
- A reaktív stratégiát választó vállalatok csak a szigorodó jogi szabályozás előírásaira, s esetleg a versenytársak előnyszerző lépéseire reagálnak. Ez a vállalati magatartás ugyan biztosítja a közvetlen környezeti veszélyek elhárítását, de nem ad átütő erőt a vállalat számára a változó és egyre igényesebb gazdasági és társadalmi

---

² [4] Tamás, J. (szerk.: Agrárium és környezetgazdálkodás, Mezőgazda Kiadó, Budapest, 2008.

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

környezetben. A konfrontációs stratégiát választó vállalatok energiáik jelentős részét a környezetvédelem tendenciáinak elemzésére építve, a piac befolyásolására és a lobbizásra fordítják. Alapvető céljuk az, hogy megelőzzék (megakadályozzák) azokat az intézkedéseket, amelyek a környezetvédelem érdekében a vállalat tevékenységét jelentős és számára nemkívánatos mértékben korlátoznák. Ennek a stratégiának a legnagyobb kockázata az, hogy a vállalat a környezetvédelmi törekvések ellenfeleként válik ismertté, és jelentős imázsvesztést szenved.

- A kreatív vagy progresszív stratégiát választó vállalatok preventív módon, az előírásokat megelőzve fejlesztik a környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenységüket, s ezzel stratégiai versenyelőnyhöz juthatnak. Ez a stratégiaválasztás abból indul ki, hogy a piac környezetbarát tényezőinek erősödése jó lehetőséget kínál a vállalat piaci pozícióinak erősítésére, a vállalati imázs javítására.³

A fenti négy stratégia közti választásban a vállalatokat különböző tényezők motiválják. Az ökológiai szempontok érvényesítése során komoly gondokkal is számolniuk kell a vállalatoknak a jelentős pozitívumok mellett. Az egyik fő problémát az az ellentmondás jelenti, hogy a konkrét vásárlói igények gyakran több szempontból sem igazodnak a környezet hosszú távú érdekeihez. A választásnál az a tapasztalati tény sem mellékes, hogy vállalati részről az ökológiai szempontok érvényesítésének előnyei többnyire csak hosszú távon realizálódnak.

- Az ökomarketing felvállalásában rejlő előnyök:
- Új fogyasztói rétegek szükségleteinek kielégítése, új piacok.
- Versenyelőny érhető el az azonos profilú termelői-forgalmazói konkurenciával szemben.
- Mivel a környezeti piac ma még inkább jövőorientált, ezért hosszabb távon is biztosítható a kedvezőbb piaci pozíció.
- Növelhető a vállalat elismertsége a fogyasztók, hatóságok és partnerek részéről egyaránt (imázsjavulás).
- Relatív költségmegtakarítás érhető el. (Könnyebben hozzáférhető az állami-banki környezetfinanszírozási célú eszközök, kedvezőbb feltételekkel vehető igénybe a banki-biztosítói szolgáltatás stb.).
- Javuló együttműködés az értékesítési csatornák (nyers- és alapanyagbeszerzés, kereskedelmi, szolgáltatások stb.) között.

Az ökomarketing kockázatai, elterjedésének akadályai:

- A környezetvédelmi szempontok érvényesítése költségigényes, ezért rövid távon rontja a versenyképességet.
- Mivel a környezeti javak iránti kereslet jövedelemfüggő, ezért annak ingadozása hatással van a környezetbarát termékek forgalmi lehetőségeire is.
- A környezeti technikák fejlesztésének feltételei (K+F) bizonytalanok.
- A környezetvédelmi fejlesztések rövid távon kedvezőtlenül érintik a vállalat termelési költségstruktúráját. Kezdetben meg kell küzdeni a vállalat belüli ellenállással. Ezért lényeges, hogy a környezeti szempontok a vállalati vezetés (menedzsment) legfelsőbb szintjén fogalmazódjanak meg.
- Ma még nem kellően egyértelmű a környezetvédelmi jogszabályalkotás, kiszámíthatatlansága elbizonytalaníthatja a vállalatokat.

Mint a fenti felsorolásból látható, a vállalatok az ökomarketing alkalmazásával leginkább a vállalati image javítása és a konkurenciával szembeni versenyelőny szerzésében látnak előnyöket. Ugyanakkor az ökomarketing elterjedésének legerősebb akadályaként a környezetvédelemmel kapcsolatos intézkedések költségeire (s ezzel a vállalat profiljára) gyakorolt negatív hatását, következményét emelik ki. Ezek a vállalati vélemények is azt támasztják alá, hogy a környezeti szempontok érvényesítésére vonatkozó vállalati döntésnél valójában a rövid és a hosszú távú érdekek ütközéséről van szó. A problémák és a bizonytalanságok ellenére nemzetközileg egyértelműen az a tendencia tapasztalható, hogy egyre több vállalat egyre nagyobb mértékben fordít figyelmet a környezeti tényezőkre. Ebben az is szerepet játszik, hogy az elmúlt években kiderült: a

---

³[5] Valkó, L.: Környezetgazdaságtan, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Budapest, 2006.

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

---

rövidlátó (főleg a költségek csökkentését célzó) intézkedések a nemzetközi versenyben hátrányosnak bizonyulnak. Nem véletlen tehát, hogy a környezetvédelemre nagyobb figyelmet fordító cégek élvonalában jelentős részben a multinacionális cégeket találjuk. Magyarországon a fejlett országokhoz viszonyítva a vállalatok környezetvédelmi magatartásában is elmaradás tapasztalható. A magyar helyzet a következőkkel jellemezhető:

- A vállalatoknak csupán 20 %-a ismerte fel a környezetvédelmi piaci lehetőségeit. Ezen vállalatcsoport tagjai jellemzően offenzív ökomarketing-stratégiát követnek.
- A vállalatok 35 %-a szinte semmiféle környezetvédelmi aktivitást nem mutat. Marketingpolitikájukban nem jelennek meg a környezetvédelem szempontjai.
- Az innovatív környezetvédelmi stratégiát folytató vállalatok köre mintegy 20 %-ra tehető. A termék- és technológiafejlesztést megvalósító ezen vállalati körben igen magas az állami többségi tulajdonban lévő cégek aránya.
- A vállalatok 25 %-ára a defenzív stratégia jellemző. Ezek a vállalatok jórészt csak az állami szabályozás alakulására figyelnek, s további működésük érdekében csak a minimumot igyekeznek teljesíteni.

A környezeti piac fogalmán a környezetgazdálkodás technikai-műszaki és gazdasági-szellemi eszközrendszerét, valamint annak mozgásformáit értjük. Szerkezetét tekintve beruházási javak, fogyasztási jóságok és szolgáltatások alkotják. Önálló szektorként kezelve a környezeti piacot, azokat a vállalkozásokat és tevékenységeket soroljuk bele, melyeket hozzá lehet rendelni az alábbi funkciók legalább egyikéhez:

- környezetterhelő emissziók kiküszöbölése, illetve az ezt biztosító eszközrendszer előállítás, a
- káros immissziótól való védekezés, illetve ennek eszközrendszere,
- a természeti környezetet kevésbé terhelő fogyasztási javak előállítás, a
- a természeti rendszerek asszimilációs képességének növeléséhez való hozzájárulás,
- az emisszió és az immisszió mérése, elemzése, ennek eszközrendszere,
- hulladékanyagok gyűjtése, szállítása és kezelése,
- a természeti erőforrásokkal való racionális gazdálkodás újra- vagy tovább feldolgozás útján (recycling),
- a környezetvédelemmel kapcsolatos szolgáltatások (tanácsadás, kereskedelmi- és marketingszolgáltatás, kutatásfejlesztés, tervezés, oktatás-szakképzés stb.).

A környezeti piac kínálatorientált elemzése során behatóbb ismereteket szerezhetünk ennek a szektornak a vállalkozásairól, azok egyedi és nemzetgazdasági jelentőségéről, jobban a figyelem középpontjába állíthatjuk a környezeti piac olyan lényeges effektusait, mint például az innovációs hatás, a munkaerő piaci hatás és a szektorális-regionális hatások.

A környezeti piac egyik leglényegesebb sajátossága, hogy „konjunktúrasemleges”. A világpiac, világkereskedelem egyéb szegmenseivel összehasonlítva az elemzések azt mutatják, hogy a környezeti piac fejlődési tendenciája kisebb konjunkturális ingadozásokat jelez, mint az általános konjunkturális mozgás. A másik tulajdonsága a környezeti piacnak a hosszú távú növekedési kényszer, hiszen a környezetvédelem igénye többgenerációs feladatnak tűnik, és a megfelelő környezeti-gazdasági élettér biztosítása növekvő kiadásokat igényel az állam, a vállalatok és az egyének részéről is. A környezetvédelemhez kapcsolható termékek és szolgáltatások kínálata igazodik az egyes környezeti szakterületek változó igényeihez. A környezeti iparban a koncentrációs folyamat további erősödésére lehet számítani, főleg a hulladékgazdálkodásban, az energetikai környezettechnikában, a vízgazdálkodásban és a recycling területén. A környezetkonform fogyasztási javak piacán meghatározó szerepük van a biotermékeknek. A környezeti piac terjedelmének bővülésével jelentős „melléktermékeket” is produkál. Ilyen a munkapiaci hatás, vagy a területfejlesztési következmények. Mindkét esetben a pozitív gazdasági impulzusokat erősítik a környezetpiaci fejlesztések. A környezeti piac lényeges jellemzője a nemzetköziesedés, a koncentráció és az exportintenzív jelleg. További lényeges sajátossága a környezeti piacnak, hogy az valójában egy mesterséges, államilag garantált piac. Mégpedig három vonatkozásban is: az állam a legfőbb környezetvédelmi jogalkotó (ennek hatása a környezeti piacra elsődleges), az állam a legjelentősebb környezetvédelmi beruházó, és végül az állam a környezetvédelmi tevékenységeket

ösztönző szubvenciók, támogatások gazdája is. Az állam monopolisztikus gondoskodása a környezetvédelem fölött – országonként ugyan eltéréseket jelez -, de nem lehet vita tárgya. A környezeti piacnak – magas innovációs szükségletei miatt – gazdaságracionalizáló feladatot is szánnak a közgazdászok (az optimális anyag- és energiaigény, optimális termékstruktúra, optimális méretnagyság stb. olyan termelési követelménnyé válnak, amelyeket a környezetvédelmi kívánalmak váltanak ki).

6. 7.6 Összefoglalás

A környezetállapot egzakt módon történő mérése és értékelése (monitorozása) alapul szolgálhat a környezetvédelmi tervek készítéséhez. A környezetállapot minél alaposabb megismerése, illetve a vállalati tevékenységeknek a környezet állapotára gyakorolt hatásának ismerete nélkül nem készülhetnek megalapozott környezetvédelmi tervek és nem valósulhat meg a tervszerű környezethasznosítás–fejlesztés–kárrelhárítás (kármegelőzés) komplex egysége sem. A környezeti mérések és értékelések (monitorozások) rendszeres elvégzése alapját képezheti egy környezetinformációs rendszernek, ami részint a tervezést, másrészt a környezetmarketing-tevékenységet segíti. A 7. modulban összefoglalt ismeretek együttesen segíthetik a gazdálkodásban a környezetorientált szempontok érvényesülését.

Önellenőrző kérdések

1. Mit értünk környezetállapot alatt? (7.2, 4-6.o.)
2. Melyek a környezetállapot főbb tényezői? (7.2, 7-9.o.)
3. Mi a környezetinformációs rendszer lényege? (7.4, 12-14.o.)
4. Hogyan lehet biztosítani a környezettervezés komplex jellegét? (7.3, 10-11.o.)
5. Milyen szempontokra kell ügyelni a környezetértékelés során? (7.4, 13-15.o.)
6. Mi a funkciója a környezeti monitoringnak? (7.4, 12-15.o.)
7. Miben különbözik az öko-marketing a vállalat általános marketingtevékenységétől? Milyen kapcsolódási pontjaik vannak? (7.5, 17-20.o.)

Irodalomjegyzék

- Kerekes, S.- Kiss, K.: *Környezetpolitikánk az EU-elvárások hálójában*. Környezetgazdák Kiskönyvtára. Agroinform Kiadóház, Budapest, 2001
- Kerekes, S.: *Környezetgazdaságtan alapjai*. Aula Kiadó, Budapest, 2009
- Sántha, A.: *Környezetgazdálkodás*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996
- Tamás, J.: *Agrárium és környezetgazdálkodás*. MezőgazdaKiadó, Budapest, 2008
- Valkó, L.: *Környezetgazdaságtan*. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Budapest, 2006